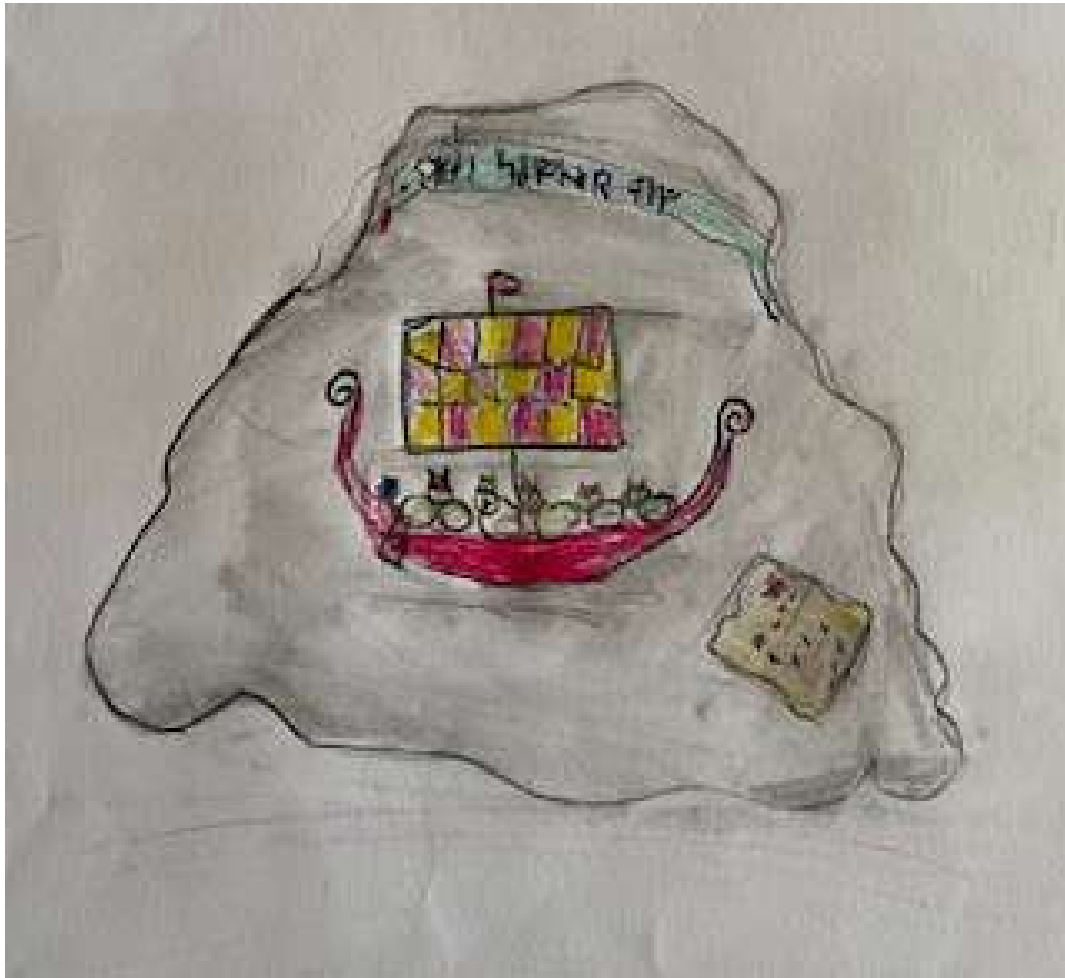

Kommunikation med runer i 4. klasse

Karina Munch Vesterdal

Historie etape 3

December 2025

Indhold

Indledning	3
Afgrænsning	3
Baggrund	4
Fagdidaktisk teori	6
Metode og undervisningsforløb	7
Analyse og diskussion	8
Konklusion	11
Referencer	11
Bilag	11
Elevark	11
Observation	11
Elevernes runetegninger	13

Indledning

Denne opgave tager udgangspunkt i, hvordan elever i 4. klasse kan arbejde med kommunikation i et historisk perspektiv gennem et praksisnært og undersøgende forløb om runer. Med afsæt i vikingetidens skriftkultur og Jellingstenen undersøges det, hvordan elevernes egen brug af runer kan åbne for refleksioner over fortidens kommunikationsformer og samtidig styrke deres forståelse af historie som et fag, der bygger på tolkning, spor og fortællinger. Derfor er opgavens undersøgelsesspørgsmål følgende:

HVORDAN ARBEJDER MAN MED KOMMUNIKATION I ET HISTORISK LYS I EN 4. KLASSE, HVOR ELEVERNE SELV
KOMMUNIKERER VED HJÆLP AF RUNER?

Afgrænsning

Undersøgelsesspørgsmålet bygger på de faglige mål og færdigheder, som fremhæves i fagets formål og fælles mål for historie. Her understreges det, at eleverne både skal kunne undersøge spor fra fortiden, forstå historiske udtryksformer og arbejde med forskellige måder at formidle historie på. Når eleverne selv kommunikerer med runer, får de mulighed for at opleve en autentisk historisk kommunikationsform og reflektere over, hvordan mennesker i fortiden udtrykte tanker og budskaber uden et moderne alfabet. Det understøtter samtidig fælles mål om, at eleverne skal kunne skabe og videregive historiske fortællinger gennem forskellige udtryksformer og udvikle en begyndende historisk bevidsthed. Undersøgelsen er dermed relevant, fordi den kobler fagets kompetenceområder – især “kronologi og sammenhæng” samt “historiebrug” – med en praksisnær og kreativ tilgang, hvor eleverne aktivt arbejder undersøgende og formidlende. Ved at lade eleverne afprøve runer i egen kommunikation får de både en konkret indgang til vikingetidens kultur og et stærkere grundlag for at forstå, hvordan kommunikation ændrer sig gennem historien.

Baggrund

Den store sten på fotografiet plejede at lyse op i kraftige farver, der fik dens figurer og skrift til at stå endnu tydeligere frem og vække opsigt. En art reklametavle der skulle påkalde sig opmærksomhed. Der var nemlig tale om en vigtig meddelelse, som afsenderen gerne ville have ud til så mange mennesker som muligt, også gerne efter sin død. Reklametavlen bestod af en tresidet granitblok, der vejer intet mindre end ti tons, og er således en magtmanifestation i sig selv, -den største runesten, man nogensinde havde set eller hørt om (Imer, 2018).

Afsenderen var Harald Blåtand (Madsen, 2023), -Danmarks første konge over et samlet rige, i hvert fald hvis vi skal stole på runerne på stenen, som er den eneste danske skriftlige kilde fra tiden (Nielsen, 2021). Og det er netop dette budskab stenen skulle fortælle; at Harald samlede danerne, -og ikke mindst at han gjorde dem kristne. Harald praler altså med sine bedrifter over for samtiden, men ikke mindst også for fremtiden og slår dermed på en og samme tid sin position fast og sikrer sit eftermæle.

”Harald konge bød gøre disse kumler efter Gorm sin fader og efter Thyra sin moder - den Harald som vandt sig Danmark al og Norge og gjorde danerne kristne” (Imer, 2018). Således oversættes runerne, der også slår fast hvem Haralds magt stammer fra. Han nævner sin far Gorm (-958) og sin mor Thyra Danebod (-950), der begge bruges til at styrke hans position yderligere (danmarkshistorien.dk, 2017).

Eftersom stenen skulle være et offentligt skuestykke, bestilte kongen en af datidens dygtigste stenhuggere til at udføre arbejdet; runeristeren, Ravnunge-Tue. Men stenen skiller sig ud og har et langt mere moderne udtryk end tidligere sten. Det moderne består i, at runerne er skrevet vandret, i stedet for det traditionelle lodrette, hvilket viser inspiration fra det latinske skriftsprog, der kom til landet med de kristne missionærer. Dog er den sproglige stil, ifølge Imer (2018), bagud skuende, da ordene her staves efter en ældre udtale. Nogle historikere

tolker dette træk fra Haralds side, som en snedig måde at fastslå sin forbindelse og sit kendskab med fortiden, samtidig med at han viser, at han er en moderne konge, der kan lede folket ind i fremtiden (Nielsen, 2023).

Men stenen omtaler jo også en anden vigtig detalje, nemlig at Harald gjorde danerne kristne. Det understreges af billedet på bagsiden forestillende den korsfæstede Kristus (Madsen, 2023). Men nogle historikere har sat spørgsmålstegn ved om det i virkeligheden er Jesus man ser (Nielsen, 2023). Man ved fra både arkæologiske og skriftlige kilder, at danerne på det tidspunkt tilbad de nordiske guder, hvor Odin var den mægtigste. Denne religion var en diametral modsætning til den nyfundne kristne tro. Og kontrasten mellem den næstekærlige Kristus og Odin; en blodig krigerkonge, der gjorde brug af spådomme og vølver til at øve sort magi, kunne ikke blive større (Nielsen, 2023).

Nielsen (2023), argumenterer for, at billedet i virkeligheden viser Odin. I eddadigtet ”Den Højes Tale”, fortælles der at Odin ofrer sig, til sig selv, ved hængning i træet Yggdrasil, for at blive den største af guderne (Nielsen, 2023). Så måske var dette endnu et snedigt træk fra Haralds side, da motivet afhænger af beskueren. I dag ser vi Kristus, men hvad mon samtidens lokalbefolkning så, når de kiggede på stenen? Højst sandsynligt så de Odin, da det var den Gud de kendte og havde en forhistorie med.

Måske var Haralds egen konvertering og dåb, et lige så snedigt udtryk for storpolitisk snilde. I hvert fald satte hans og folkets såkaldte omvendelse riget i et bedre forhold til de andre europæiske magter, der nu ikke længere kunne gå i krig mod danerne under påskud af, at de var hedninge (Madsen, 2023). Sandsynligvis var Haralds omvendelse, ikke andet end datidens svar på et mediestunt, da arkæologiske udgravninger ved cirkleborgen Fyrkat tyder på, at Harald fortsat dyrkede sine hedenske guder (Nielsen, 2023). Haralds sten var, i hans egen tid, et ambitiøst værk med mange dagsordener, der fortsat imponerer i vores tid, og er i dag et nationalhistorisk klenodie, der dermed, interessant nok, har levet op til afsenderens ambitioner.

Fagdidaktisk teori

Godsk Larsen (2018) og Poulsen (2021) peger på, at historieundervisning bør bevæge sig væk fra en traditionel, kundskabsformidlende tilgang og i stedet arbejde langt mere undersøgende, problemorienteret og fortolkende. Hos Godsk Larsen (2018) fremhæves det, at eleverne ikke blot skal tilegne sig viden om fortiden, men forstå *hvordan* fortællinger om fortiden bliver til, og hvilke valg og fortolkninger der ligger bag historiske fremstillinger. Derfor argumenterer Godsk Larsen (2018) for en problemorienteret tilgang, hvor eleverne stiller spørgsmål, undersøger kilder og arbejder med åbne problemstillinger, der understøtter udviklingen af historisk refleksion og forståelse af historiefaget som et fortolkende fag.

Poulsen (2021) supplerer dette perspektiv ved at vise, at historisk viden i praksis alt for ofte opfattes som faste, endegyldige fortællinger, der blot skal huskes og gengives. I flere af hans analyser pointerer han, at mange elever – og ofte også læremidler – behandler historiske fremstillinger som “98% rigtige” sandheder frem for som fortolkninger formet af valg, udvælgelser og nutidige perspektiver. Det er derfor nødvendigt at eleverne arbejder med samspillet mellem 1. ordensviden (indholdet), 2. ordensviden (begreber som årsag, betydning, kontinuitet og forandring) og procedureviden (kildearbejde og historiske fremgangsmåder) (Poulsen, 2021). Dette gør eleverne i stand til selv at konstruere historiske forklaringer og forstå historiefaget som en aktiv, analyserende disciplin snarere end som et stof, der skal reproduceres (Poulsen, 2021).

Sætter man de to teoretiske bidrag sammen, tegner der sig et tydeligt billede af, at elever i historie skal lære *at tænke historisk* — ikke blot lære om historien. Godsk Larsen viser, hvordan problemorienteret arbejde skaber rammen for, at eleverne selv stiller spørgsmål, undersøger spor fra fortiden og arbejder undersøgende. Poulsen forklarer, hvorfor dette er nødvendigt ved at dokumentere, at eleverne ellers let kommer til at forstå historisk viden som en facitliste. Samlet peger begge på, at eleverne skal lære, at historiske fortællinger er *konstruktioner*, skabt gennem valg, kildearbejde og begrebslig analyse.

Begge forfattere understøtter således en historiedidaktik, hvor eleverne aktivt arbejder med at skabe mening i fortiden gennem undersøgende og reflektive processer, og hvor målet er at udvikle historisk bevidsthed, kritisk sans og evnen til at formidle egne historiske forklaringer. Teorien giver dermed et stærkt fælles fundament for undervisningsformer, hvor elever undersøger fortidens kommunikation — som eksempelvis når elever kommunikerer med runer — fordi sådanne aktiviteter netop kobler fagets krav om kildearbejde, forståelse af historiske udtryk og elevskabt historisk viden.

Metode og undervisningsforløb

Forløbet består af to hoveddele: først skal eleverne arbejde med opgavearket [Opgaver - runer.docx](#), hvor de introduceres til runealfabetet, skriver deres eget navn med runer, afkoder beskeder og skaber deres egen mini-runesten. Derefter skal eleverne arbejde med en Pixton, hvor de får en kort beretning om Jellingstenen og Harald Blåtand, som de skal omsætte til en visuel og narrativ fortolkning ved at remixe en Pixton, jeg på forhånd har udarbejdet med tomme felter (<https://www.studietube.dk/media/10246786/qj76j56oyjcgyflvj108uflf75np1j0b8g2qaqtb>). På den måde konstruerer eleverne deres egne historiske fremstillinger.

Elevarkene fungerer her som *triggere* (Godsk Larsen, 2018), fordi det konkrete arbejde med at skrive navne i runer, afkode beskeder og skabe en mini-runesten udfordrer elevernes forestillinger om kommunikation i oldtiden og åbner for spørgsmål såsom: *Hvordan kommunikerede man uden bogstaver som vores? Hvad kunne runer bruges til?* Dette er netop den type nysgerrighedsbaserede afsæt, Godsk Larsen beskriver som fundamentalt for problemorienteret historielæring.

Ved hjælp af Pixtonen om Harald Blåtand skal eleverne arbejde med *historisk viden som noget, der konstrueres*, frem for at se fortiden som en række færdige og endegyldige fortællinger (Poulsen, 2021). I Pixton-aktiviteten møder eleverne netop historien om Harald Blåtand og Jellingstenen som en *åben* fremstilling: de skal udfylde tomme pladser, vælge ord, udforme replikker og dermed selv konstruere en historisk fortælling. Denne proces kræver, at

de anvender flere former for historisk viden — 1. ordensviden (fakta om Jellingstenen og Harald Blåtand), 2. ordensviden (forståelsen af, at runer og monumenter er spor, vi tolker på), og procedureviden (at omsætte en tekst til en historisk fremstilling). Netop dette samspil mellem de tre vidensformer er centralt hos Poulsen (2021) og fremhæves som en forudsætning for, at eleverne udvikler historisk forståelse frem for blot at gengive stof.

I forløbet er der derfor lagt vægt på, at eleverne både arbejder konkret, undersøgende og fortolkende. Ved først at afprøve runer på egen hånd får eleverne en kropslig og erfaringsbaseret indgang til, hvad kommunikation i oldtiden indebar (Godsk Larsen, 2018). Den afsluttende Pixton-opgave giver dem mulighed for at anvende og omsætte deres nye historiske forståelser i en kreativ form (Poulsen, 2021).

Analyse og diskussion

Eleverne var hurtigt i gang med arkene, hvor de svarede på påstandene. De fleste havde en god forviden, som det ses på billedet her ved siden af. Få krydsede dog også af, at runer var magiske tegn, eller at de blev brugt til sms'er og e-mails.

Påstand	Ja	Nej
Runer er et gammelt alfabet, som vikinger brugte	☒	☐
Runer er magiske tegn	☐	☒
Runer blev skåret i sten og træ	☒	☐
Runer blev brugt til sms'er og e-mails	☐	☒

De fleste skrev også lange beskeder til hinanden med runer:

Min hemmelige besked med runer:

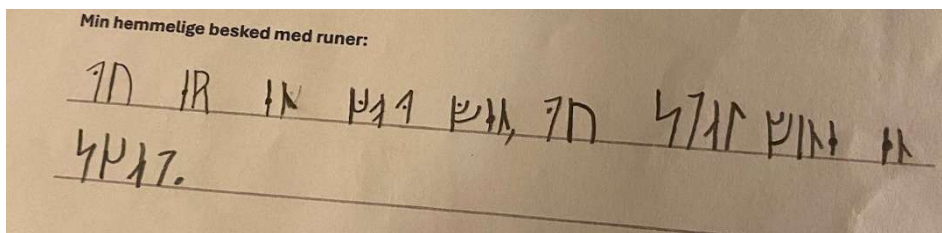
✱ 11 4444 11 1R 111 111 11

111 11

Hvem skal afkode min besked? 4444

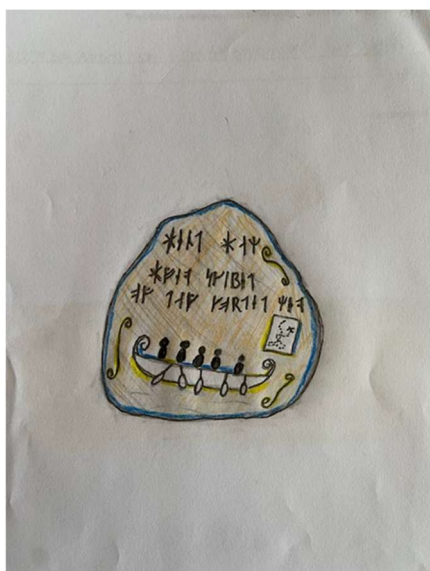
Min hemmelige besked med runer:

11 1R 111 111 11 1111

At de skrev lange beskeder til hinanden, tyder på en forståelse af runealfabetet som værende et komplekst skriftsprog, og ikke bare en samling magiske tegn. Elevernes engagement i at skrive meningsfulde beskeder viser samtidig en begyndende forståelse for, at fortidens mennesker – som dem selv – brugte skrift til at kommunikere budskaber med intention og formål. Dette er en central indikator på, at forløbet understøttede undersøgelsesspørgsmålet om, hvordan elever kan arbejde med kommunikation i et historisk perspektiv gennem egen brug af runer.

Der blev tegnet mange flotte runesten, men mange havde dog svært ved at holde fokus og fordybe sig i opgaven. En pige sagde: "Det kunne have været sjovt, hvis vi skulle tegne på rigtige sten." Dette kunne bestemt have været med til at gøre oplevelsen mere levende for dem. Flere syntes at det blev en anelse kedeligt at tegne og her kunne det at skifte papir ud med sten eller træ, måske have gjort en forskel.

Flere elever tegnede skattekort, eller skrev beskeder omhandlende skatte. Det tyder på, at eleverne forbinder runer og runesten med noget hemmeligt, skjult eller gådefuldt. I deres forståelse bliver runer til en "kode", og derfor giver det mening for dem at koble denne kode til temaer om skjulte spor, skatte og hemmelige beskeder.

Samtidig kan det ses som et tegn på, at eleverne forstår runesten som noget, der *indeholder et budskab, der skal tydes*. I deres fantasi bliver stenen dermed et spor, ligesom Jellingstenen er et historisk spor fra vikingetiden. At de vælger at knytte "spor" sammen med "skattekort" viser, at eleverne intuitivt arbejder med idéen om, at runer giver adgang til noget, der ligger bag ved teksten – at der er en intention, et formål eller et budskab. Det er netop denne form for fortolkende tænkning, der ligger centralt i både Godsk Larsens og Poulsens beskrivelser af historisk forståelse.

Da eleverne til sidst blev spurgt: "*Hvorfor tror du, at runer var vigtige for at kommunikere i oldtiden?*" lød nogle af svarene: "*Så kunne de snakke sammen*" og "*Så man kunne forstå hinanden*." Selvom svarene er korte og umiddelbare, viser svarene, at eleverne kobler runer til et formål: nemlig at gøre det muligt for mennesker at udtrykke sig og dele budskaber på tværs af tid og sted. De ser runer som funktionelle, ikke blot som dekoration eller et "gammelt alfabet". Det tyder på, at arbejdet med at skrive egne beskeder og tyde hinandens runer har givet dem en kropslig og praktisk erfaring med, hvordan runer faktisk fungerede.

Eleverne blev færdige med elevarkene meget hurtigere end forventet, hvilket tyder på, at opgaverne var for lette for klassen. Når eleverne så hurtigt mestrede at skrive og tyde runer, skyldtes det sandsynligvis, at de konkrete opgaver ikke krævede større fortolkning, men kunne løses mekanisk. Når opgaverne bliver for lette, risikerer man, at eleverne ikke får mulighed for at udfolde den undersøgende dimension, som forløbet egentlig var designet til at understøtte. I stedet for at åbne for refleksioner om kommunikation som historisk fænomen, blev dele af aktiviteten reduceret til hurtig afkodning. Dette viser, at der i fremtidige forløb bør være flere lag af kompleksitet – eksempelvis ved at lade eleverne analysere korte runeinskriftioner, fortolke budskaber eller selv konstruere små historiske scenarier, som runerne skulle bruges i.

Konklusion

<https://www.studietube.dk/media/10246982/vhevjjqkmbtxmim73psdwtk77kh2ytavzeu68x>

Referencer

- danmarkshistorien.dk. (9. januar 2017). *Jellingstenene, ca. 950-965*. Hentet fra danmarkshistorien.dk: <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/jelling-stenene-ca-935-985>
- Godsk Larsen, D. (2018). Problemorientering - og i historie. Sammenfatning. I *Kan elever arbejde problemorienteret med kilder i historie?* (s. 12-24). Historielab.
- Hassing, A., & Vollmond, C. (2017). Hvordan kan vi vide noget om fortid? I *Fra fortid til historie: historiefagets identitet og metoder* (s. 34-51). Kbh: Columbus.
- Imer, L. (2018). *Rigets runer*. Aarhus: Aarhus universitetsforlag.
- Madsen, P. (2023). *Guds huse på landet*. Aarhus: Aarhus universitetsforlag.
- Nationalmuseet. (27. September 2023). *Ny forskning fra Nationalmuseet afslører, hvem der huggede Jellingstenen*. Hentet fra natmus.dk: <https://natmus.dk/nyhed/ny-forskning-fra-nationalmuseet-afslører-hvem-der-huggede-jellingstenen/>
- Nielsen, C. (3. november 2021). *Gåden om Danmarks første konge*. Hentet fra dr.dk: https://www.dr.dk/drtv/serie/gaaden-om-danmarks-foerste-konge_280400
- Nielsen, C. (8. Marts 2023). *Gåden om Odin*. Hentet fra dr.dk: https://www.dr.dk/drtv/serie/gaaden-om-odin_370324
- Poulsen, J. A. (2021). Viden i historiefaget. Hvad skal eleverne lære? *Learning Tech – Tidsskrift for læremidler, didaktik og teknologi* (9), s. 234-257.

Bilag

Elevark

[Opgaver - runer.docx](#)

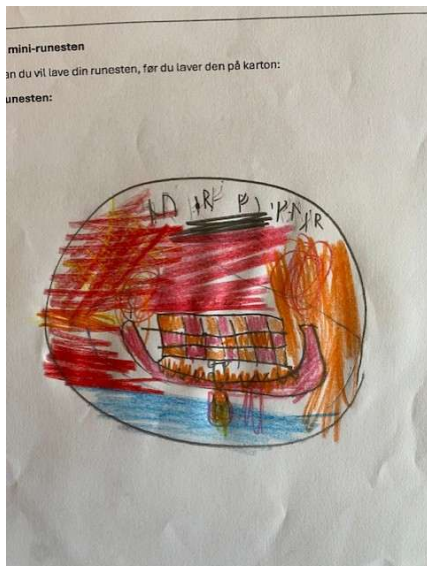
Observation

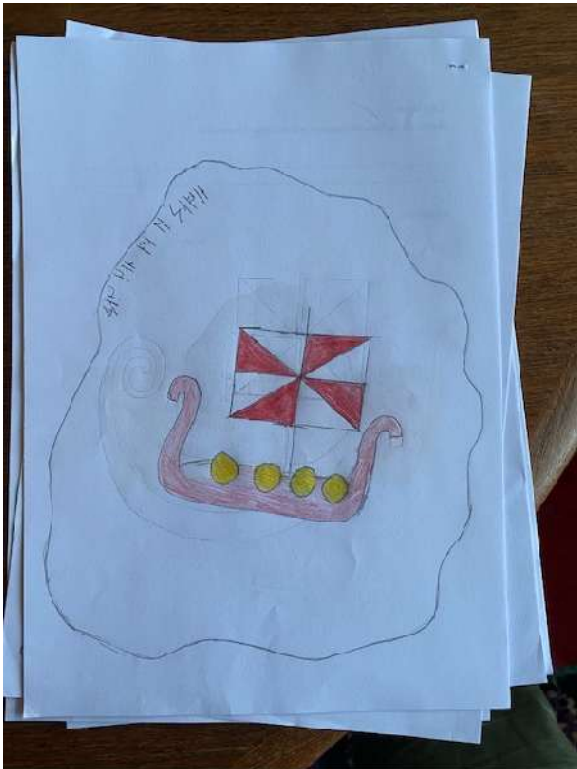
4. klasse Historie d. 18.11.2025	
Kl. 12.17	Ro på klassen. Anja skriver plan på tavlen.

	Pixton Læse højt Jeopardy.
	Opsummering fra sidst. Valdemar og Absalon. Anja stiller spørgsmål. Flere har hænderne oppe. Kan huske flere ting. Anja stilladserer. "I må gerne komme med bud. Det værste der kan ske, er at jeg siger at nej." Spørger til historien punkt for punkt, og skriver op på tavlen i kronologisk rækkefølge. Vil være godt at sætte en historie i forbindelse med mit forløb. Så det ikke kun er fakta. Men er en del af en beretning.
12.30	Eleverne henter deres computer. Fortsæt fra sidst. Laver hver især historien i en Pixton. Anja sætter uret.
12.54	Anja gør opmærksom på at der er 5 min tilbage til at lave pixton.
12.58	Efter instruktion, sætter eleverne deres pixton på vis tegneserie. Lader computeren stå på deres plads, går stille rundt og læser hinandens. Eleverne går rundt og ser på hinandens. De er søde til at læse dem helt. Spørger begejstret hinanden: "Hvad synes du?" "Hvad står der, der?"
13.05	Der bliver lidt larm. Anja siger i let hævet toneleje; giv mig fem. Holder hånden oppe. "temaet var middelalder. Var der nogen der så noget der ikke var så middelalderagtigt?" Mange hænder. Anja skriver kommentarerne på tavlen: Fodbold, indianertelte, "svin", forkert tøj, ild ved slåskamp. Anja gennemgår tingene, og gør eleverne opmærksomme på at det er ting der ikke er i middelalderen. "tænk ind i tiden, i stedet for at tænke på hvad der kan være svært at lave"
13.13	Tryk gem og sæt computerne på plads.
13.15	"Lyt efter, rigtig godt. Nu læser jeg op." Oplæser tekst om Absalon og Valdemar.
13.18.	Jeopardy. 4 hold, tilfældigt inddelt. Er de vant til. Larm da de skal sætte sig i hold. Anja laver klappingen.
	Mens de spiller, bliver det lidt sværere for dem at være stille. Anja tysser på dem flere gange. Det er spillet de snakker om. Mere og mere højlydt. Jeg synes at niveauet på spørgsmålene er ret højt/ambitiøst. Eleverne er i tvivl ved mange af spørgsmålene hvor de gætter. Svarer jævnligt forkert.
13.38	Sætter sig tilbage på deres pladser. Anja taler med dem om hvad der gik galt i forhold til at være stille og opmærksomme.
	Samtaler med eleverne To piger: nemmere at tegne, end at lave Pixton. Vil hellere tegne. To drenge: Fedt at det er noget med krig. Info fra Anja

4-5 elever er ordblinde.

Elevernes runetegninger

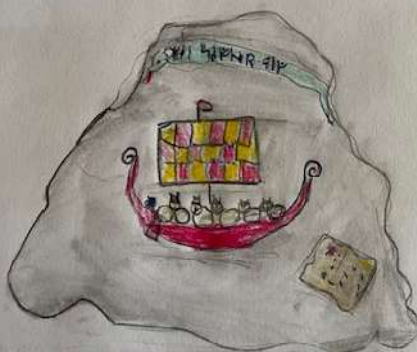
Skriv her, hvad der stod:

hej Tea du er en god ven

4. Lav din egen mini-runesten

Tegn her, hvordan du vil lave din runesten, far du laver den på karton:

Skitse til min runesten:

4. Lav din egen mini-runesten

Tegn her, hvordan du vil lave din runesten, før du laver den på karton:

Skitse til min runesten:

